

Opiskelijabarometri 2019

Tiedonkeruun toteutus ja vastaajat

Virve Murto & Tina Lauronen
Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr.
2 / 2020

Tiivistelmä

Perusjoukko: Keväällä 2019 (1.2.2019) läsnä olevat ammattikorkeakouluissa alempaa korkeakoulututkintoa suorittavat sekä yliopistoissa alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa suorittavat perustutkinto-opiskelijat.

Kyselyn käytännön toteutus: Kokonaisotanta siten, että joko tiedonkeruuseen osallistunut korkeakoulu luovutti opiskelijarekisteristään opiskelijoiden sähköpostiosoitteet ja Otus lähetti tutkimuskutsut tai korkeakoulu hoiti itse kutsukirjeiden jakelun.

Tutkimusjoukon koko: Noin 230 000. Tutkimuksen ulkopuolelle jäivät Poliisiammattikorkeakoulu, Maanpuolustuskorkeakoulu ja Höghskolan på Åland sekä Lapin ja Vaasan yliopistot.

Vastaajamäärä: 14 025

Vastausaktiivisuus: Hyödyntäen syksyn 2018 opiskelijatietoja: ammattikorkeakoulut 5,4 %, yliopistot 6,8 %, yhteensä 6,2 %.

Vastausprosentit henkilökohtaisella linkillä: Ammattikorkeakoulut 6,6 %, yliopistot 8,0 %, yhteensä 7,2 %

Tavoittamisprosentti avoimella linkillä: Yhteensä 4,3 %

Vastauskadon painotus: Sukupuolen mukaan

Tiedonkeruun ajankohta: Huhtikuu 2019

Opiskelijabarometrin tarkoitus on tarjota tilastollisesti luotettavaa ja ajantasaista, suoraan opiskelijoilta kerättyä tietoa korkeakouluopiskelijan elämän eri osa-alueista. Vuoden 2019 tiedonkeruu toteutettiin aiemmista Opiskelijabarometreistä poiketen kokonaisotannalla tiedonkeruuseen osallistuneissa korkeakouluissa ositetun otannan sijaan. Kutsukirjeitä sähköiseen kyselyyn lähetettiin kahdella eri tavalla: joko korkeakoulu luovutti opiskelijarekisteristään opiskelijoiden sähköpostit ja henkilökohtaiset kutsukirjeet lähetettiin tiedonkeruuhjelmistosta, tai korkeakoulu välitti kutsua ja avointa linkkiä kyselyyn omia jakelukanaviaan hyödyntäen. Henkilökohtaisia kyselylinkkejä lähetettiin lähes 150 000. Kutsun itse hoitaneissa korkeakouluissa puolestaan oli kohderyhmään kuuluneita opiskelijoita yli 80 000 syksyllä 2018. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 14 025 korkeakouluopiskelijaa, ja vastausaktiivisuus oli 6,2 %. Kyselyn toteutustavasta johtuen tutkimuksessa puhutaan vastausaktiivisuudesta varsinaisen vastausprosentin sijaan. On huomioitava, että erittäin alhaisesta vastausaktiivisuudesta huolimatta kyselyyn vastasi huomattavan suuri määrä korkeakouluopiskelijoita.

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ	1
1 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	3
1.1 KOKONAISOTANTA TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTANA JA LOPULLINEN TUTKIMUSJOUKKO	3
1.2 KYSELYN TEKNINEN TOTEUTTAMINEN JA KYSELYLOMAKE	4
2 VASTAAJAT, AINEISTON EDUSTAVUUS JA PAINOTUKSET	4
2.1 VASTAUS- JA TAVOITTAMISPROSENTTI.....	6
2.2 VASTAAJAT KORKEAKOULUSEKTORIN JA KORKEAKOULUN MUKAAN	6
2.3 VASTAAJIEN SUKUPUOLI, IKÄ, ÄIDINKIELI JA KANSALAISSUUS	11
2.4 VASTAAJAT KOULUTUKSEEN KYTKEYTYVIEN TAUSTAMUUTTUIJEN MUKAAN	13
2.5 ASUMINEN JA LAPSET	16
2.6 VÄHEMMISTÖIHIN KUULUMINEN	17
LOPUKSI	17
LÄHTEET	19

1 Tutkimuksen toteuttaminen

Vuonna 2019 Opiskelijabarometri-tiedonkeruu toteutettiin jo neljännen kerran. Opiskelijabarometriä on eri tiedonkeruukerroilla toteutettu hieman eri tavoin, ja muutoksia aiempiin kierroksiin tehtiin myös vuonna 2019. Tässä osiossa kerrotaan tarkemmin tiedonkeruun lähtökohdista ja käytännön toteutuksesta.

1.1 Kokonaisotanta tutkimuksen lähtökohtana ja lopullinen tutkimusjoukko

Opiskelijabarometri 2019 -tiedonkeruun kohderyhmänä olivat keväällä 2019 (1.2.2019) läsnä oleviksi ilmoittautuneet, ammattikorkeakouluissa alempaa korkeakoulututkintoa sekä yliopistoissa alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa opiskelevat henkilöt. Kohderyhmästä rajattiin siis pois yliopistoissa jatkotutkintoa suorittavat, ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat ja opettajien täydennyskoulutuksessa opiskelleet henkilöt. Kohderyhmästä jätettiin pois myös muiden kuin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluvat Poliisiammattikorkeakoulu, Maanpuolustuskorkeakoulu sekä Höghskolan på Åland. Nämä rajaukset noudattivat aiempien Opiskelijabarometri-tiedonkeruiden linjaa.

Vuoden 2019 tiedonkeruun lähtökohtana oli edellä esitettyjen rajoitusten lisäksi ensimmäistä kertaa kokonaisotanta ositetun otannan sijaan. Tähän päädyttiin, koska muuttuneiden tietosuojakäytäntöjen vuoksi oli tiedossa, etteivät kaikki korkeakoulut tulisi luovuttamaan opiskelijoidensa sähköpostiosoitteita tutkimuskäyttöön. Osin avoimella linkillä kerättävässä aineistossa osituksen tekeminen olisi ollut haastavaa ja korkeakouluja kuormittavaa. Aineistosta ei myös haluttu jälkikäteen poistaa niin sanotusti epäsopivia vastaajia. Opiskelijabarometri 2019 -tiedonkeruun tavoitteena oli myös kerätä riittävän suuri vastaajamäärä kustakin korkeakoulusta, jotta korkeakoulukohtaiset analyysit olivat mahdollisia ja tiedonkeruu palvelisi myös osallistuvia korkeakouluja.

Kyselyn toteutusta varten haettiin tutkimuslupaa jokaisesta kohderyhmään kuuluvasta yliopistosta (13) ja ammattikorkeakoulusta (23). Tutkimusluvan antoivat kaikki kohdekorkeakoulut lukuun ottamatta Lapin yliopistoa ja Vaasan yliopistoa. Tutkimus ei näin toteutunut kokonaistutkimuksena, vaan tiedonkeruuseen osallistui yhteensä 34 korkeakoulua. Tutkimusjoukon koko oli Opetushallinnon tietopalvelu Vipusen mukaan 230 840 opiskelijaa syksyllä 2018. Syksyn 2018 tietoja käytettiin verrokkina, koska ne olivat tuoreimmat käytettävissä olevat läsnä olleista opiskelijoista. Tutkimusjoukko on esitetty korkeakouluittain taulukossa 1.

Taulukko 1: Tutkimusjoukko korkeakouluittain syksyllä 2018

Ammattikorkeakoulu	N	% AMK-opiskelijoista	Yliopisto	N	% YO-opiskelijoista
Arcada	2 146	1,8	Aalto-yliopisto	13 198	12,1
Centria	2 626	2,2	Helsingin yliopisto	24 369	22,3
Diak	2 607	2,1	Itä-Suomen yliopisto	12 901	11,8
Haaga-Helia	8 906	7,3	Jyväskylän yliopisto	11 476	10,5
Humak	1 342	1,1	LUT	4 302	3,9
HAMK	5 904	4,9	Oulun yliopisto	10 819	9,9
JAMK	5 866	4,8	Hanken	2 094	1,9
Xamk	7 942	6,5	Taideyliopisto	1 637	1,5
KAMK	2 106	1,7	Tampereen yliopisto	10 638	9,7
Karelia	3 297	2,7	Turun yliopisto	13 534	12,4
LAMK	4 293	3,5	Åbo Akademi	4 504	4,1
Lapin AMK	5 133	4,2	Yhteensä	109 472	100,0
Laurea	6 271	5,2			
Metropolia	14 132	11,6			
Novia	3 463	2,9			
Oamk	7 072	5,8			
Saimla	2 927	2,4			
SAMK	5 292	4,4			
Savonia	5 848	4,8			
SeAMK	4 082	3,4			
TAMK	8 526	7,0			
Turun AMK	8 687	7,2			
VAMK	2 900	2,4			
Yhteensä	121 368	100,0			

1.2 Kyselyn tekninen toteuttaminen ja kyselylomake

Kysely toteutettiin sähköisenä kyselynä Webropol-ohjelmistolla. Tutkimuskutsujen lähettämiseen oli kaksi eri tapaa: joko korkeakoulu luovutti opiskelijarekisteristään opiskelijoiden sähköpostit¹ ja henkilökohtaiset kutsukirjeet lähetettiin suoraan Webropolista, tai korkeakoulu hoiti itse kutsukirjeen ja avoimen kyselylinkin jakelun omia sähköpostilistojaan hyödyntäen. Tämä oli osittain syytä ja osittain seurausta kokonaisotannasta. Koska oletuksena oli, etteivät kaikki korkeakoulut luovuta opiskelijoidensa sähköpostiosoitteita juuri muuttuneiden tietosuojakäytäntöjen vuoksi, koettiin ositetun otannan kerääminen tällaisella sekatekniikalla liian haastavaksi ja työlääksi. Toisaalta sähköinen tiedonkeruu mahdollistaa suurempien vastaajajoukkojen tavoittelemisen. Kysely haluttiin toteuttaa sähköisenä sen kustannustehokkuuden vuoksi sekä siksi, että sähköiset kyselyt ovat korkeakouluopiskelijoille arkipäivää ja oletettavasti vastausprosentti olisi korkeampi sähköisellä kuin perinteisellä paperilomakkeella.

¹ Korkeakouluilla oli mahdollisuus päättää keiden opiskelijoidensa sähköpostit he antavat ja rajauksena käytettiin mm. tietojen luovutuskieltoa.

Kyselyn ensimmäinen kutsusähköposti lähetettiin 11.4.2019. Kyselyssä lähetettiin yksi muistutusviesti 18.4.2019.² Kysely oli avoinna kaksi viikkoa ja suljettiin 25.4.2019. Lopullista vastaajamäärää olisi kenties saatu kasvatettua useammalla muistutusviestillä (henkilökohtaisen linkin saaneista vastaajista 57,0 % vastasi ensimmäiseen kutsuun ja 43,0 % muistutukseen). Korkeakouluopiskelijat saavat kuitenkin monenlaisia tutkimuspyyntöjä eikä vastaajia haluttu kuormittaa liiaksi. Kyselyn ajankohta oli sinällään myös harmillinen, että se osui osin päällekkäin Eurostudent VI -tutkimuksen kanssa. Tämä päällekkäisyys on saattanut vähentää vastaushalukkuutta.

Kyselyn vastausaktiivisuuden lisäämiseksi arvottiin kaikkien yhteystietonsa jättäneiden vastaajien kesken 40 kpl 15 euron arvoisia S-ryhmän lahjakortteja. S-ryhmän lahjakortteihin päädyttiin perinteisten elokuvalippujen sijaan sen vuoksi, että niiden käyttömahdollisuudet ovat paremmat ympäri maan. Lisäksi lahjakortin voi käyttää harkintansa mukaan vaikka päivittäistavarahankintoihin huvittelun sijaan. Arvonnan suunnittelussa haluttiin huomioida vastaajien kokemus siitä, että palkinto on mahdollista voittoa ja se on ostovoimaltaan riittävän suuri. Aikaisemmissa tutkimuksissa on osoitettu, että vastaajien palkitseminen vaikuttaa vastausaktiivisuuteen positiivisesti (mm. Laguilles et al. 2011). Vastaajia pyydettiin antamaan yhteystietonsa arvontaa varten itse kyselystä erillisellä lomakkeella, jotta yhteystiedot eivät tallennu kyselylomakkeella kerättävien tietojen yhteyteen.

Kyselyn kutsu ja itse kyselylomake olivat kolmella kielellä (suomi, ruotsi, englanti) ja vastaaja pystyi kyselyn alussa valitsemaan haluamansa kielen. Kieliversioilla pyrittiin madaltamaan etenkin kansainvälisten opiskelijoiden vastauskynnystä.

Kyselylomake oli melko pitkä ja se sisälsi kaikkiaan 94 kysymystä. Kysymyksistä kaikki eivät kuitenkaan koskeneet jokaista vastaajaa, vaan hyppyjen avulla vastaamista oli pyritty keventämään. Kysymykset esitettiin kyselylomakkeella teemoittain, joita vuonna 2019 olivat:

- Taustatiedot
- Opinnot ja niiden eteneminen
- Opiskelutaidot ja opiskelukyvyn tehostaminen
- Hyvinvointi
- Poliitiikka ja arvot
- Asuminen
- Toimeentulo
- Työssäkäynti
- Harjoittelu
- Kokemukset työssäkäynnin ja opintojen integroinnista opintojen aikana
- Tulevaisuuden työelämä

Koska rekisteritietoja ei olisi saatu kaikista korkeakouluista, päätettiin ettei niitä kerätä ollenkaan ja kaikki taustatiedot kysyttiin suoraan vastaajilta itseltään. Tämä osaltaan pidensi lomaketta sekä luonnollisesti heikensi käytettävissä olevien taustatietojen luotettavuutta ja käytettävyyttä. Toisaalta toimintatapa antoi vastaajille mahdollisuuden päättää, mitä henkilötietoja luovuttaa sekä esimerkiksi valita sukupuolekseen muun kuin nainen tai mies. Ainoastaan ensimmäinen kysymys, jossa kysyttiin koulutussektoria ja

² Muutama korkeakoulu tuli mukaan pienellä viiveellä ja viimeiset kutsukirjeet lähetettiin 15.4.2019. Vastaavasti viimeinen muistutusviesti lähti vasta 23.4.2019.

opintojen muotoa (AMK) tai suoritettavaa tutkintoa (YO) oli pakollinen. Näiden toimintatapojen vuoksi päädyttiin siihen, että erityisten henkilötietoryhmien käsittely tiedonkeruussa on niin vähäistä ja vastaajan itsensä hallinnassa, ettei tutkimukselle tarvitse tehdä erillistä, ulkopuolista eettistä ennakkoarviointia.

2 Vastaajat, aineiston edustavuus ja painotukset

Tässä toisessa osiossa keskitytään vastaajiin ja heidän kuvailuunsa keskeisten taustamuuttujien osalta. Samalla arvioidaan aineiston edustavuutta sekä perustellaan painokertoimien käyttöä.

2.1 Vastaus- ja tavoittamisprosentti

Kyselyyn vastasi kaikkiaan 14 025 korkeakouluopiskelijaa yhden kutsu- ja yhden muistutus sähköpostin jälkeen. Vastaajia saatiin kaikista tiedonkeruuseen osallistuneista korkeakouluista. Tietojensa poistamista lopullisesta aineistosta ei pyytänyt kukaan.

Webropol-ohjelmistolla voidaan seurata vastauksensa lähettäneiden lisäksi myös niiden määriä, jotka ovat avanneet linkin, mutta jättäneet vastaamatta tai aloittaneet vastaamisen, mutta eivät lopulta lähettäneet lomaketta. Tilastoista nähdään, että henkilökohtaisen kutsuviestin saaneista 10,5 % avasi kyselyn linkin (ammattikorkeakouluista 9,7 % ja yliopistoista 11,4 %). Kaikista linkin avanneista kyselyyn vastaamisen aloitti 87,1 % (ammattikorkeakouluista 88,1 % ja yliopistoista 86,1 %). Henkilökohtaisen linkin avanneet aloittivat vastaamisen useammin (90,9 %) kuin avoimen linkin avanneet (78,0 %). Vastaamisen aloittaneista kyselyn täytti loppuun asti ja lähetti vain 73,4 % (ammattikorkeakouluista 71,1 % ja yliopistoista 75,6 %), mikä kertonee kyselyn pituudesta ja työläydestä. Hieman yllättäen tässäkin oli vielä eroja sen mukaan, oliko tutkimuskutsu lähetetty henkilökohtaisella vai avoimella linkillä: Henkilökohtaisen linkin saaneista ja vastaamisen aloittaneista 75,9 % lähetti kyselyn, kun avoimen linkin saaneista ja vastaamisen aloittaneista kyselyn lähetti vain 66,8 %. Linkin tyypillä tuskin on suoraa vaikutusta vastausaktiivisuuteen, mutta ilmeisesti Webropolin/Otuksen lähettämään tutkimuskutsuun suhtaudutaan myönteisemmin kuin oman oppilaitoksen välittämään kutsuun.

Henkilökohtaisen kutsuviestin saaneiden kohdalla tiedetään myös, onko vastaus tullut ensimmäisen vai toisen kutsun kautta. Näistä vastauksista 57,0 % on tullut ensimmäisellä kutsulla ja 43,0 % toisella kutsulla. Ammattikorkeakouluissa vastaavat luvut ovat 58,0 % ja 42,0 %, yliopistoissa 56,0 % ja 44,0 %. Yhdenkin muistutusviestin lähettämällä on siis suuri merkitys vastausten kertymiseen.

Kyselyaineistojen luotettavuutta arvioidaan useimmiten vastausprosentin avulla, joka kuvaa yksinkertaisesti kyselyyn vastanneiden osuutta kyselyyn kutsutuista. Koska vain osa kutsukirjeistä lähti henkilökohtaisina kutsuina, ei koko tiedonkeruulle voida laskea varsinaista vastausprosenttia. Siksi vastausprosentti on esitetty vain henkilökohtaiseen linkkiin vastanneiden osalta. Avoimeen linkkiin vastanneiden kohdalla puolestaan on laskettu niin sanottu tavoittamisprosentti. Viitatessa sekä henkilökohtaisen linkin että avoimen kanssa vastanneisiin yhdessä puhutaan vastausaktiivisuudesta. Kaikissa laskentatavoissa on verrattu vastaajien antamia tietoja kohderyhmän tietoihin. Kohderyhmän verrokkitiedot - syksyllä 2018 läsnä olevat opiskelijat - on kerätty opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta.

Henkilökohtaisia linkkejä lähetettiin lähes 150 000 ja niiden kautta saatiin vastauksia yli 10 000 vastausprosentin ollessa 7,2 %. Opiskelijoiden yhteystietojen luovuttaneiden ammattikorkeakoulujen vastausprosentti oli 6,6 % ja yliopistojen 8,0 %.

Niissä korkeakouluissa, jotka hoitivat itse kutsun jakelun, oli syksyllä 2018 läsnä olevana yli 80 000 tutkimuksen kohderyhmään kuuluvaa opiskelijaa. Avoimien linkkien kautta saatiin vain noin 3 400 vastausta, joten näiden oppilaitosten niin sanottu tavoittamisprosentti jäi niinkin alas kuin 4,3 %.

Tarkasteltaessa koko tutkimusjoukon vastausaktiivisuutta eli vastaus- ja tavoittamisprosentteja yhdessä voidaan todeta 6,2 % tutkimusjoukosta ottaneen osaa tiedonkeruuseen. Vastausaktiivisuutena luku on erittäin alhainen. Toisaalta tiedonkeruussa on poikkeuksellisen suuri tutkimusjoukko, joten se huomioiden vastausaktiivisuutta voidaan pitää hyvänä. Saatu vastausmäärä oli myös suuri.

2.2 Vastaajat korkeakoulusektorin ja korkeakoulun mukaan

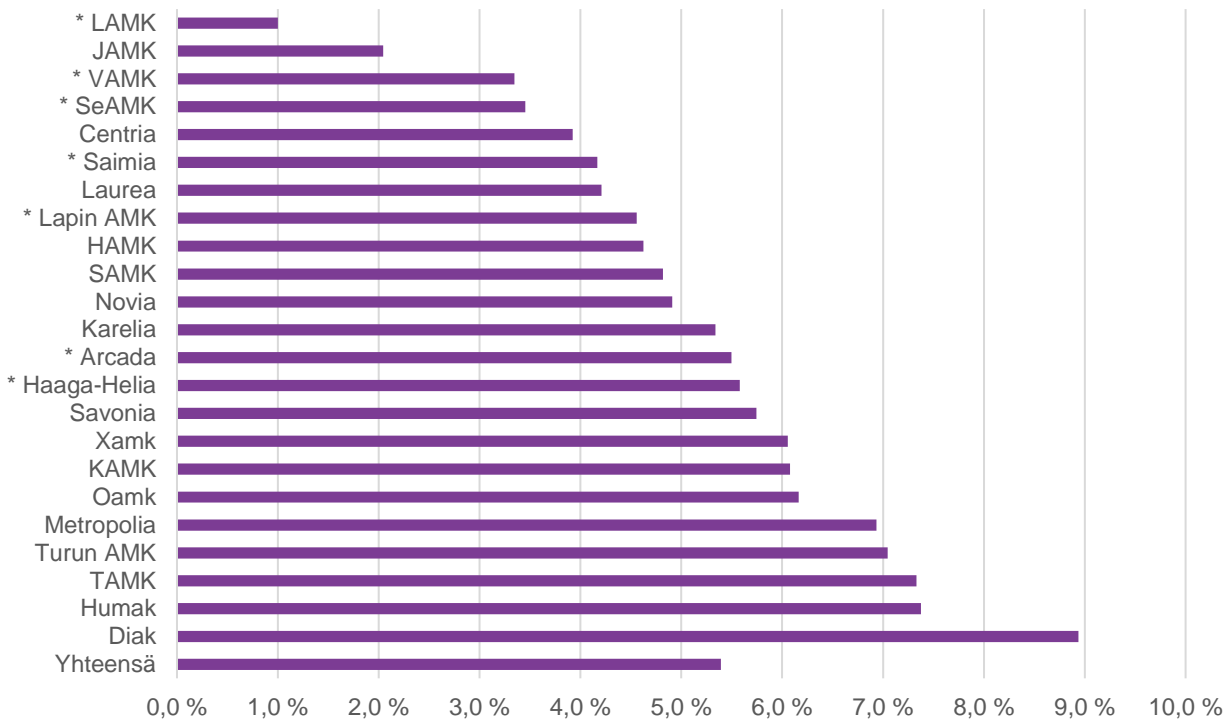
Vastaajista ammattikorkeakouluopiskelijoita oli 6 547 ja yliopisto-opiskelijoita 7 478. Ammattikorkeakouluopiskelijat vastasivat näin hieman yliopisto-opiskelijoita harvemmin tiedonkeruuseen: heistä otti osaa yhteensä 5,4 %, kun taas yliopistojen opiskelijoista yhteensä 6,8 %. Taulukossa 2 on esitettyä tutkimusjoukko sekä vastaajat koulutussektorin mukaan.

Taulukko 2: Tutkimusjoukko syksyllä 2018 ja vastaajat koulutussektoreittain

	Tutkimusjoukko N	% tutkimusjoukon opiskelijoista	Vastaajat N	% vastanneista opiskelijoista
AMK	121 386	52,6	6 547	46,7
Yliopisto	109 472	47,4	7 478	53,3
Yhteensä	230 840	100,0	14 025	100,0

Vastaus- ja tavoittamisprosentit vaihtelivat eri korkeakoulujen välillä huomasti. Parhaimmillaan jopa 10,5 % korkeakoulun opiskelijoista vastasi lähetettyyn kyselyyn, mutta toisista korkeakouluista vain 1 % opiskelijoista otti osaa tiedonkeruuseen. (Kuviot 1 & 2.) Lisäksi yhteensä 29 vastaajaa jätti ilmoittamatta korkeakoulunsa, joten heitä huomioitu korkeakoulukohtaisessa tarkastelussa.

Kuviosta 1 nähdään, että ammattikorkeakouluopiskelijoista aktiivisemmin tutkimukseen osallistuivat Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat. Heistä lähes 9 % vastasi kyselyyn. Heikointa osallistuminen oli Lahden ammattikorkeakoulun opiskelijoiden keskuudessa (1,0 %) ja Jyväskylän ammattikorkeakoulussa (2,0 %). Tähdellä merkityissä oppilaitoksissa tutkimuskutsun jakelu järjestettiin avoimella linkillä henkilökohtaisen sijaan, joten niiden kohdalla esitetään tavoittamisprosentit. (Kuvio 1.)

* korkeakouluissa kerättiin aineisto avoimella linkillä

Kuvio 1: Opiskelijoiden vastaus- ja tavoittamisprosentit (*) ammattikorkeakouluittain (% , N = 121 368)

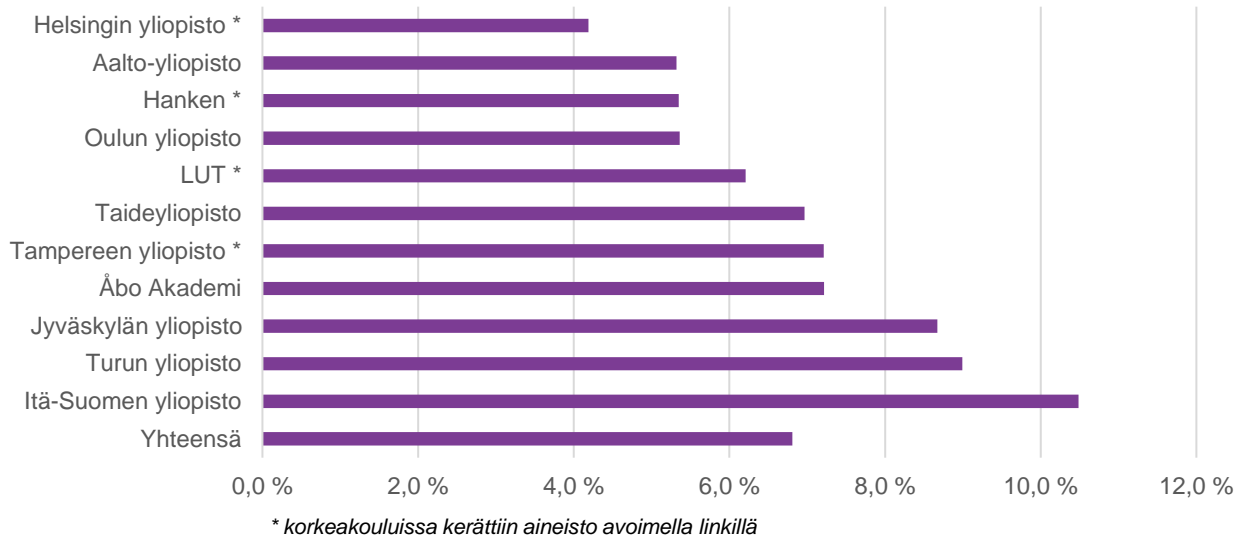
Absoluuttisesti eniten vastaajia saatiin suurimmasta Metropolian ammattikorkeakoulusta, josta lähes 1 000 opiskelijaa otti osaa tiedonkeruuseen. Vähiten vastaajia saatiin puolestaan Lahden ammattikorkeakoulusta, josta 43 opiskelijaa täytti kyselylomakkeen. Verrattaessa vastanneiden osuuksia suhteessa perusjoukon osuuksiin nähdään taulukosta 3, että Metropolian ammattikorkeakoulun opiskelijat olivat eniten yliedustettuina (+ 3 %) ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun opiskelijat puolestaan eniten aliedustettuina (- 3 %). Kaikkinensa erot osuuksissa olivat kuitenkin verrattain pieniä.

Taulukko 3: Vastaajamäärät ja suhteelliset osuudet ammattikorkeakouluittain

Ammattikorkeakoulu	N	% kaikista amk-vastaajista	Erotus %-yksikköä perusjoukon osuuteen
Arcada *	118	1,8	0,0
Centria	103	1,6	- 0,6
Diak	233	3,6	1,4
Haaga-Helia *	497	7,6	0,3
Humak	99	1,5	0,4
HAMK	273	4,2	- 0,7
JAMK *	120	1,8	- 3,0
Xamk	481	7,4	0,8
KAMK	128	2,0	0,2
Karelia	176	2,7	0,0
LAMK *	43	0,7	- 2,9
Lapin AMK *	234	3,6	- 0,7
Laurea	264	4,0	- 1,1
Metropolia	980	15,0	3,3
Novia	170	2,6	- 0,3
Oamk	436	6,7	0,8
Saimla *	122	1,9	- 0,5
SAMK	255	3,9	- 0,5
Savonia	336	5,1	0,3
SeAMK *	141	2,2	- 1,2
TAMK	625	9,6	2,5
Turku AMK	612	9,4	2,2
VAMK *	97	1,5	- 0,9
Yhteensä	6 543	100,0	0,0

* korkeakoulussa kerättiin aineisto avoimella linkillä

Yliopisto-opiskelijoista puolestaan useimmin kyselyyn vastasivat Itä-Suomen yliopiston opiskelijat, joista joka kymmenes opiskelija otti osaa tiedonkeruuseen. Helsingin yliopiston opiskelijat taas ottivat kaikista harvemmin osaa tutkimukseen (4,2 %). Kuviossa 2 on esitettyä vastaus- ja tavoittamisprosentit yliopistoittain ja tähdellä merkityissä tutkimuskutsun jakelu järjestettiin avoimella linkillä henkilökohtaisen sijaan, joten niiden kohdalla esitetään tavoittamisprosentit.

Kuvio 2: Opiskelijoiden vastaus- ja tavoittamisprosentit (*) yliopistoittain (% , N = 109 472)

Määrällisesti eniten vastauksia saatiin juuri Itä-Suomen yliopistosta. Sieltä yhteensä yli 1 300 opiskelijaa otti osaa tiedonkeruuseen. Vähiten vastaajia oli puolestaan Hankenilta (112) ja Taideyliopistosta (114). Suhteellisesti eniten vastaajamäärä jäi perusjoukosta Helsingin yliopistossa (- 8,6 %), kun taas Itä-Suomen yliopiston opiskelijat olivat eniten yliedustettuina (+ 6,4 %). Yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa suhteelliset osuudet vaihtelivat myös enemmän kuin ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa, mikä ilmenee taulukosta 4.

Taulukko 4: Vastaajamäärät ja suhteelliset osuudet yliopistoittain

Yliopisto	N	% kaikista yliopistovastaajista	Erotus %-yksikköä perusjoukon osuuteen
Aalto-yliopisto	702	9,4	- 2,6
Helsingin yliopisto *	1 021	13,7	- 8,6
Itä-Suomen yliopisto	1 353	18,2	6,4
Jyväskylän yliopisto	995	13,4	2,9
LUT *	267	3,6	- 0,3
Oulun yliopisto	580	7,8	- 2,1
Hanken *	112	1,5	- 0,4
Taideyliopisto	114	1,5	0,0
Tampereen yliopisto	767	10,3	0,6
Turun yliopisto	1 217	16,3	4,0
Åbo Akademi	325	4,4	0,3
Yhteensä	7 453	100,0	0,0

* korkeakoulussa kerättiin aineisto avoimella linkillä

2.3 Vastaajien sukupuoli, ikä, äidinkieli ja kansalaisuus

Koulutussektorin ja korkeakoulun lisäksi vastaajilta kysyttiin perinteisiä taustatietoja kuten sukupuolta, ikää, äidinkieltä ja kansalaisuutta.

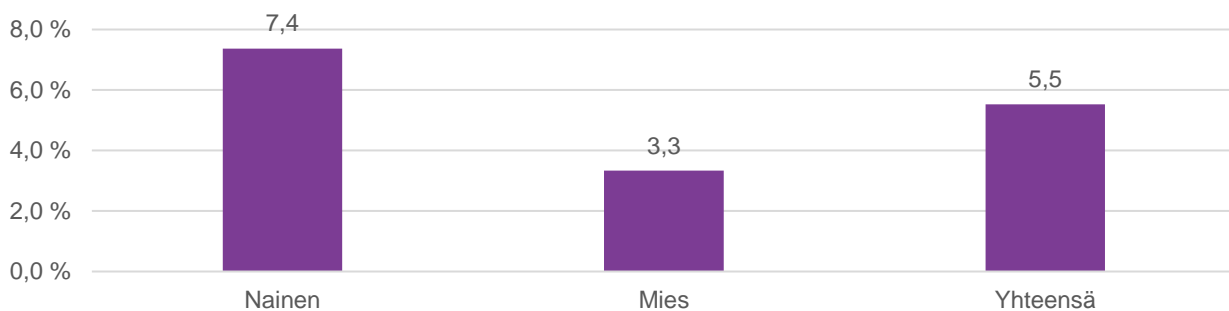
Taulukossa 5 on esitettyä vastanneet sukupuolen mukaan. Kysymykseen sukupuolesta vastattiin hyvin aktiivisesti, kaikkiaan vain 0,4 % vastanneista jätti kysymyksen kokonaan väliin ja 1,4 % ilmoitti erikseen, ettei halua vastata kysymykseen. Naisvastaajia oli kaikkiaan 10 000 ja miehiä 3 800. 139 vastaajaa ilmoitti olevansa muunsukupuolinen.

Taulukko 5: Vastaajat sukupuolen mukaan

Vastaajien sukupuoli			
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Nainen	9 876	70,7	53,1
Mies	3 765	26,9	44,5
Muu	139	1,0	1,0
En halua vastata	193	1,4	1,4
Yhteensä	13 973	100,0	100,0

Virallisista tilastoista ei ole saatavissa sukupuolta kuin luokituksella nainen, mies ja tuntematon, joten vertailua tehtiin vain naisten ja miesten kesken. Vertailussa huomioitiin syksyllä 2018 läsnäolleet alemmaa ja ylempää korkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat myös Lapin ja Vaasan yliopistoissa, jolloin nähtiin binäärinen sukupuolijakauma koko perusjoukossa.

Tilastoista ilmeni, että tutkimuksen kohderyhmästä oli miehiä 45,7 %, mutta vastaajista vain 27,6 % ilmoitti sukupuolekseen miehen. Sukupuolen mukaiset erot vastausaktiivisuudessa olivat myös selkeitä, kuten kuviosta 3 nähdään. Naiset ottivat selvästi miehiä useammin osaa tutkimukseen, mikä on yleistä useimmissa kyselytutkimuksissa.

Kuvio 3: Naisten ja miesten vastausaktiivisuus (% , N = 246 725)

Koska sukupuolen mukaiset erot vastausaktiivisuudesta ovat hyvin selkeät, on analyysijä tehdessä syytä harkita sukupuolen mukaisten painokertoimien käyttämistä. Vaikka rekisteritietoja vastaajista ei ollut käytettävissä, koetaan kysytyt sukupuoli riittävän luotettavaksi painokerroinmuuttujaksi, kun miehille ja naisille laskettiin omat painokertoimet ja muut tai vastaamatta jättäneet saivat painokertoimen 1.

Vastaajien ei voida kuitenkaan katsoa edustavan kattavasti Suomen korkeakouluopiskelijoita edes painotetussa aineistossa, vaan kyseessä on valikoitunut vastaajakunta. Toisaalta vastaajamäärä on niin suuri, että se joiltakin osin tuo esille perusjoukon moninaisuutta.

Sekä tutkimuksen kohderyhmä että vastaajat painottuvat hyvin nuoriin henkilöihin. Yleensä kuitenkin vanhemmat ikäluokat vastaavat kyselytutkimuksiin nuorempia paremmin (mm. Räsänen&Sarpila 2013, 71), joten vastausaktiivisuutta tarkasteltiin myös iän perusteella. Tässä tarkastelussa käytettiin Vipusen luokiteltua ikäryhmämuuttujaa, sillä verrokkiryhmän ja tutkimuksen tiedonkeruun välillä oli vain puoli vuotta, eikä siten ole mielekäästä lisätä Vipusen ikämuuttujaan kokonaista vuotta. Analyysi osoitti, että kaikista nuorin ikäryhmä, 24-vuotiaat tai nuoremmat, oli vastannut hieman muita harvemmin kyselyyn (5,6 %). 25–29-vuotiaat olivat puolestaan olleet aktiivisimpia (6,6 %). Erot olivat kuitenkin melko pieniä ja vastaajamäärät pienenivät nopeasti vanhempiin ikäluokkiin tultaessa, joten iän mukaisten painokertoimien käyttöön ei nähty tarvetta.

Heikoimmasta vastausaktiivisuudesta huolimatta nuorin ikäryhmä oli määrällisesti suurin. Vajaa kolmannes vastaajista oli 25–29-vuotiaita ja 35 vuotta täyttäneitä vastaajia oli reilut 2 200. Taulukossa 6 on esiteltynä vastaajat ikäryhmittäin ja painotetussa aineistossa on huomioitu sukupuolijakauma.

Taulukko 6: Vastaajat ikäryhmittäin

	Vastaajien ikä		
	N	Painottamaton %	Painotettu %
24 tai alle	5 982	42,9	42,0
25–29	4 160	29,8	30,4
30–34	1 583	11,3	11,6
35 tai yli	2 232	16,0	16,0
Yhteensä	13 957	100,0	100,0

Äidinkielen verrokkitieto on muista poiketen vuodelta 2017 kaikista korkeakouluopiskelijoista eikä aineistoon voitu tehdä näin samoja rajoituksia kuin muiden muuttujien kohdalla. Voitaneen kuitenkin olettaa, ettei kieliryhmien välisissä suhteissa ole tapahtunut suuria muutoksia vuodessa. Näin tietojen perusteella voitiin verrata eri kieliryhmiä keskenään, jolloin havaittiin ruotsin- ja muunkielisten vastanneen kyselyyn suomenkielisiä harvemmin. Muunkielisistä opiskelijoista opiskelijoista 3,1 % otti osaa tiedonkeruuseen ja ruotsinkielisistä 5,5 %, kun taas suomenkielisten vastaava osuus oli 6,2 %.

Kuitenkin samoin kuin iän kohdalla, niin muunkielisten osuus aineistosta oli suurempi kuin heidän vastausaktiivisuutensa. Kaikkiaan muunkielisiä oli aineistosta 4,7 % ja sukupuolen mukaan painotettuna 5,2 %. Ikäryhmän tavoin sukupuolen huomioiminen ei merkittävästi muuttanut vastaajien osuuksia. Taulukossa 7 on esiteltynä vastaajat äidinkielen mukaan ja painotetussa aineistossa on huomioituna sukupuolijakauma.

Taulukko 7: Vastajat äidinkielen mukaan

Vastajien äidinkieli			
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Suomi	12 526	89,5	88,9
Ruotsi	801	5,7	5,8
Muu	663	4,7	5,2
Yhteensä	13 990	100,0	100,0

Vastajilta kysyttiin myös heidän kansalaisuuttaan ja selvä enemmistö vastaajista oli suomalaisia. Ulkomaalaisia tutkinto-opiskelijoita EU/ETA-maiden ulkopuolelta oli 2,1 % vastanneista ja EU/ETA-maista tulleita tutkinto-opiskelijoita oli hieman alle 200. (Taulukko 8.) Sukupuolen huomioiva painostus muutti ryhmien osuuksia niin, että suomalaisten tutkinto-opiskelijoiden osuus hieman pieneni ja EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulleiden osuus hieman kasvoi.

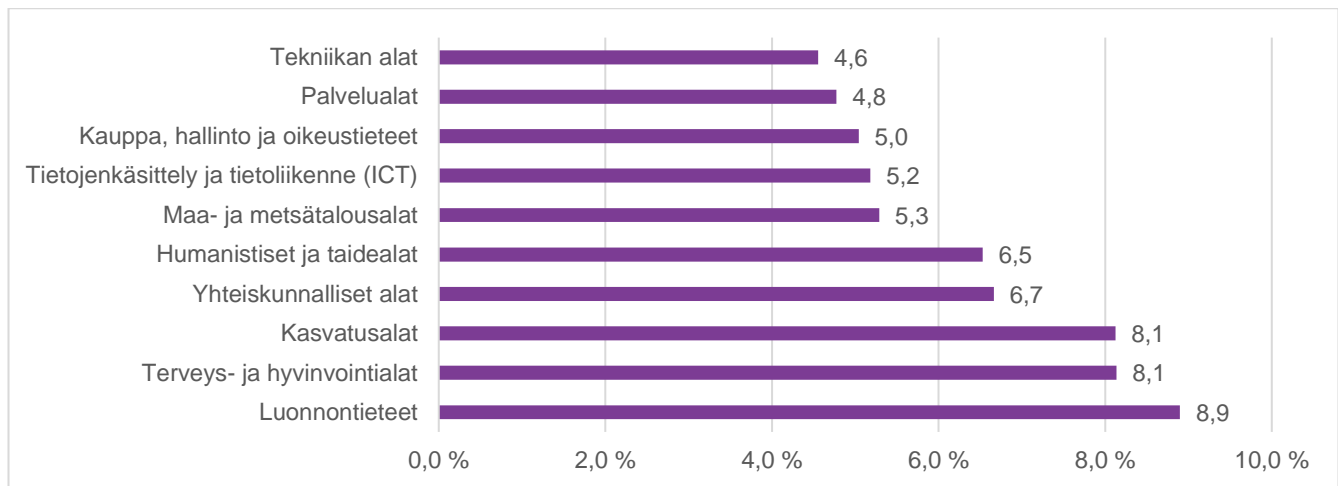
Taulukko 8: Vastajat kansalaisuuden mukaan

Kansalaisuus			
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Suomalainen tutkinto-opiskelija	13 485	96,5	96,0
Ulkomaalainen tutkinto-opiskelija EU/ETA-alueelta	192	1,4	1,5
Ulkomaalainen tutkinto-opiskelija EU/ETA-alueen ulkopuolelta	299	2,1	2,5
Yhteensä	13 976	100,0	100,0

2.4 Vastajat koulutukseen kytkeytyvien taustamuuttujien mukaan

Korkeakoulusektorin ja perinteisten taustamuuttujien lisäksi vastajilta kysyttiin heidän koulutusalaansa (OKM:n koulutuslaluokitus, taso 3) ja kysymys osoittautui yllättävän vaikeaksi. Selvästikään viralliset koulutuslaluokitukset eivät ole läsnä opiskelijoiden arjessa, ja opiskelijat itse käyttävät mieluummin koulutusohjelmansa tarkkaa nimeä. Puuttuvien sekä avointen ”muu, mikä” -vastausten osuus oli siis suuri.

Kun kysytyt tiedot yhdistettiin ylimmälle mahdolliselle tasolle, oli kuitenkin mahdollista tehdä myös suuntaa antavaa, koulutusalaan perustuvaa katoanalyysiä (kuvio 4). Koulutusalojen välinen vaihtelu on odotetusti suurta. Selvästi paras vastausaktiivisuus oli luonnontieteissä, jossa joka neljäs opiskelijoista (23,2 %) vastasi kyselyyn. Myös yhteiskunnallisten alojen opiskelijoiden vastausaktiivisuus oli hyvä ja joka kymmenes osallistui tiedonkeruuseen. Sen sijaan tekniikan alan opiskelijoista vain 2,9 % otti osaa tutkimukseen. Sukupuolen mukaisten painokertoimien käyttö tasoitti selvästi koulutusalojen välisiä eroja, mikä ilmenee kuviosta 4. Tällöin esimerkiksi luonnontieteiden vastausaktiivisuus olikin enää vain 8,9 %, mutta tekniikan alojen nousut 4,6 %.

Kuvio 4: Vastausaktiivisuus koulutusaloittain sukupuolen mukaan painotettuna (% , N = 244 941)

Tarkasteltaessa vastaajamääriä nähdään taulukosta 9, että eniten vastaajia oli terveys- ja hyvinvointialalta ja vähiten maa- ja metsätalousalalta, joka on muutoinkin pieni koulutusala. Samoin palvelualaa opiskelevia vastaajia oli alle 500 mikä oli 2,6 % kaikista vastanneista. Kaikkinensa koulutusala oli muu tai tuntematon 12,7 % prosentilla vastaajista.

Taulukko 9: Vastaajat koulutusaloittain

	Koulutusala		
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Kasvatusalat	1 066	7,6	6,4
Humanistiset ja taidealat	1 628	11,6	10,9
Yhteiskunnalliset alat	943	6,7	6,3
Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	1 829	13,1	13,0
Luonnontieteet	797	5,7	6,2
Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)	773	5,5	7,4
Tekniikan alat	1 273	9,1	12,2
Maa- ja metsätalousalat	226	1,6	1,7
Terveys- ja hyvinvointialat	3 320	23,7	20,7
Palvelualat	371	2,6	2,3
Muut tai tuntemattomat koulutusalat	1 777	12,7	13,0
Yhteensä	14 003	100,0	100,0

Pakollisena kysymyksenä vastaajilta kysyttiin kuvausta heidän opinnoistaan ja taulukosta 10 nähdään, että ammattikorkeakoululaisista selvä enemmistö suoritti opintojaan päivätoteutuksessa. Kuitenkin monimuotoisesti opintojaan suorittavia vastaajia oli yli 1 700. Yliopisto-opiskelijoista maisterin tutkintoa suorittavia oli vajaa 1 000 enemmän kuin alempaa korkeakoulututkintoa suorittavia. Ison vastaajamäärän etuna oli, että molemmissa ryhmissä vastauksia saatiin tuhansia, mikä mahdollistaa monipuoliset analyysit. Kiintoisaa oli, että sukupuolen huomioiminen ei juurikaan muuttanut osuuksia.

Taulukko 10: Vastajat koulutuksittain

Koulutus			
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Opiskelen ammattikorkeakoulussa perustutkintoa päivätoteutuksena	4 810	34,3	34,4
Opiskelen ammattikorkeakoulussa perustutkintoa monimuotoisesti	1 737	12,4	11,8
Opiskelen yliopistossa alempaa korkeakoulututkintoa	3 270	23,3	23,2
Opiskelen yliopistossa ylempää korkeakoulututkintoa	4 208	30,0	30,6
Yhteensä	14 025	100,0	100,0

Kysymys opintojen vaiheesta paljasti, että vastaajista useimmat olivat kandidaatin tutkintonsa tai ammattikorkeakoulututkintonsa loppuvaiheessa. Maisteriopiskelijoista taas loppuvaiheessa olevia opiskelijoita oli lähes tuplaten se määrä kuin maisteriopintojen alkuvaiheessa olevia. Opintojen vaiheen perusteella eri ryhmissä oli kaikkinsa kuitenkin vähintään yli 1 200 vastaajaa lukuun ottamatta erikoistumisopintovaiheen opiskelijoita, joita oli reilut 200 vastaajista.

Taulukko 11: Vastajat opintojen vaiheen mukaan

Vastaajien opintojen vaihe			
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Kandidaatin tutkinnon tai AMK-perustutkinnon alkuvaiheessa	4 338	31,0	30,7
Kandidaatin tutkinnon tai AMK-perustutkinnon loppuvaiheessa	5 728	41,0	40,9
Maisteriopintojen alkuvaiheessa (kandidaatti suoritettu)	1 238	8,9	8,9
Maisteriopintojen loppuvaiheessa	2 445	17,5	17,8
Erikoistumisopintovaiheessa	230	1,6	1,7
Yhteensä	13 979	100,0	100,0

Opiskelijabarometreissä on perinteisesti kysytty myös työssäkäynnistä ja sen suhteesta opintoihin. Taulukoista 12 ja 13 käy ilmi, että selvä enemmistö opiskelijoista koki itsensä päätoimiseksi opiskelijoiksi, vaikka vain 37,9 % kertoi, ettei käynyt töissä. Kaikkiaan 83,7 % opiskelijoista koki olevansa päätoimisia opiskelijoita. Sivutoimiseksi opiskelunsa koki joka kymmenes opiskelija ja 1,1 % vastasi, ettei opiskele tiedonkeruun hetkellä. (Taulukko 12.)

Taulukko 12: Vastaajien opiskelutilanne

Tämänhetkinen opiskelutilanne			
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Päätoiminen opiskelu	11 072	83,7	83,1
Sivutoiminen opiskelu	1 431	10,2	10,3
Opiskelu hyvin vähäistä tai epäsäännöllistä	702	5,0	5,4
En opiskele	154	1,1	1,1
Yhteensä	13 989	100,0	100,0

Keikkaluontoinen tai muutoin harvoin työskentely oli vastaajilla yleisin työssäkäynnin muoto ja kaikkiaan neljännnes oli valinnut tämän vaihtoehdon. Päätoimisesti töissä kävijöitä oli 17,2 % vastaajista ja sivutoimisesti työskenteli joka viidennes. (Taulukko 13.)

Taulukko 13: Vastaajien työtilanne

Tämänhetkinen työtilanne			
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Töissä päätoimisesti	2 410	17,2	18,0
Töissä sivutoimisesti	2 762	19,8	19,2
Töissä keikkaluontoisesti tai muuten harvoin	3 516	25,2	23,9
En käy töissä	5 292	37,9	38,9
Yhteensä	13 980	100,0	100,0

Vuonna 2019 keskityttiin erityisesti tarkastelemaan myös harjoittelua, josta on julkaistu erillinen raportti.

2.5 Asuminen ja lapset

Opintoihin ja työssäkäyntiin liittyvien teemojen lisäksi opiskelijabarometrissä on oltu kiinnostuneita korkeakouluopiskelijoiden asumisesta. Vuonna 2019 vastaajilta haluttiin kysyä myös huollettavien lasten lukumäärää, jotta perheellisten opiskelijoiden erottaminen analyysistä varten olisi helpompaa. Taulukosta 14 nähdään, että 13,8 % vastaajista oli huollettavia lapsia, kun sukupuoli huomioitiin.

Taulukko 14: Vastaajilla huollettavia lapsia

Vastaajien huollettavat lapset			
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Ei, minulla ei ole huollettavia	11 976	85,6	86,2
Kyllä, minulla on huollettavia	2 014	14,4	13,8
Yhteensä	13 990	100,0	100,0

Huollettavien osuus näkyi myös asumisessa, jossa 12,9 % kertoi asuvansa lasten tai puolison ja lasten kanssa, kun sukupuoli huomioitiin. Suosituin asumismuoto oli vastaajilla yksin asuminen ja yli kolmannes vastaajista oli valinnut vaihtoehdon. Vajaa kolmannes puolestaan asui puolisonsa kanssa ja 12,5 % asui kimppekämpässä tai yhteistaloudessa. Vanhempien tai sukulaisten luona asui 4,1 % vastaajista. (Taulukko 15.)

Taulukko 156: Vastaajien asumismuoto

Asumismuoto			
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Yksin	5 207	37,2	38,0
Kimppakämpässä tai yhteistaloudessa	1 637	11,7	12,5
Puolison kanssa	4 451	31,8	30,9
Lapsen/lasten kanssa	315	2,3	1,9
Puolison ja lapsen/lasten kanssa	1 601	11,4	11,0
Vanhempien tai sukulaisten luona	531	3,8	4,1
Muu	253	1,8	1,8
Yhteensä	13 995	100,0	100,0

2.6 Vähemmistöihin kuulumisen

Perhetilanteen lisäksi opiskelijoiden moninaisuutta haluttiin tuoda esiin kysymällä, kuinka moni koki kuuluvansa johonkin vähemmistöryhmään. Seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetin osalta vähemmistöön koki kuuluvansa 9,1 %vastaajista, kun analyysi tehtiin painotetulla aineistolla. Toiseksi yleisin vähemmistöön kuulumiseen mainittu syy oli uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus, jonka mainitsi 6,7 %vastaajista. Taulukosta 16 nähdään myös, että vähemmistöön koettiin kuuluvan useammin oppimisvaikeuksien tai vammaisuuden ja pitkäaikaissairauden vuoksi kuin etnisen taustan tai ulkonäön perusteella. Vähemmistöön kuulumisen ei näin aina suinkaan näy päällepäin, mikä voi vähentää opiskelijoiden moninaisuuden huomiointia opiskelijoiden arjessa.

Taulukko 16: Vastaajien koettu kuulumisen vähemmistöryhmiin

Koettu vähemmistöön kuulumisen			
	N	Painottamaton %	Painotettu %
Etninen tausta	464	3,3	3,7
Uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus	915	6,5	6,7
Seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti	1 303	9,3	9,1
Vammaisuus tai pitkäaikaissairaus	591	4,2	4,2
Ulkonäkö (ihonväri, pukeutuminen tms.)	443	3,2	3,3
Oppimisvaikeudet	663	4,7	4,6
Jokin muu vähemmistö	493	3,5	3,7

Lopuksi

Tässä koennissa on kerrottu Opiskelijabarometri 2019 -tiedonkeruun toteuttamisesta ja kuvailtu vastaajia. Opiskelijabarometri 2019 -aineistosta on esitelty jo tiettyjen osioiden ja kysymysten tuloksia kattavammin erillisissä raporteissa ja esityksinä. Tulevaisuudessa aineistoa tullaan hyödyntämään monipuolisesti niin tutkimushankkeissa kuin myös tekemällä erilaisia nostoja aineiston pohjalta. Aineisto

tullaan myös toimittamaan Yhteiskuntatieteelliseen tietokantaan, jolloin se olisi avoimesti tutkijoiden saatavilla viimeistään vuonna 2023.

Lähteet

Laguilles, J. S., Williams, E. A., & Saunders, D. B. (2011). Can lottery incentives boost web survey response rates? Findings from four experiments. *Research in Higher Education*, 52 (5), 537-553.

Räsänen, P. & Sarpila, O. 2013. Interne-lomake vai ei? Verkkokyselylomake postikyselyitä täydentävänä tiedonkeruu menetelmänä. Teoksessa S-M. Laaksonen, J. Matikainen & M. Tikka (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino, 68–83.

OPISKELUN JA KOULUTUKSEN TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Lapinrinne 2, 00180 Helsinki

Y-tunnus: 0829910-7

posti@otus.fi